29

DISSERTATIO MEDICA
DE

REPELLENTIVM VSV DAMNOSO,

QVAM,
DEO TRINVNO AVSPICE,
RECTORE HVIVS VNIVERSITATIS MAGNIFICENTISSIMO,
SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO,
DOMINO
GVILIELMO HENRICO.
DUCE SAXONIAE, IVLIACI, CLIVIAE, MONTIVM,
ANGARIAE, WESTPHALIAE, ET RELIQVA,
ILLVSTRIS AC GRATIOSAE FACVLTATIS
MEDICAE CONSENSV,
PRAESIDE
VIRO NOBILISSIMO AC EXPERIENTISSIMO
HERMAN. FRIDER. TEICHMEYERO,
PHILOSOPHIAE ET MEDICINAE DOCTORE, CELSISSIMAE S. R. I.
COMITIS DE HATZFELD ET GLEICHEN ARCHIATRO
ET MEDICO PROVINCIALI,
PATRONO, PRAECEPTORE, SALVTISQVE MEAE AMPLIFICATORE
SVMMOPERE DEVENERANDO,
PVBLICO ERVDITORVM EXAMINI SVBMITTIT
IOH. HENR. GIESELER,
CRANNICHFELD. THVR.
Ad. d. XXII. APRIL. MDCC XVI.
IN AVDITORIO MEDICO,
HORIS CONSVETIS.

JENÆ,
TYPIS KREBSIANIS.

VIRIS

Nobiliſſimis, Conſultiſſimis ac Pruden-
tisſimis,

DNN.

CONSVLIBVS,

SYNDICO,

CÆTERISQVE ORDINIS SENATORII

IN REPVBLICA ARNSTADIENSI

Proceribus & Patribus Conſcriptis longe
Spectatisſimis.

DOMINIS ET PATRONIS

ſubmiſſo animi cultu ætatem

devenerandis.

VIRI
Nobiliſſimi, Ampliſſimi, Conſultiſſimi
atque Prudentisſimi.
DOMINI ET PATRONI
SVBMISSO ANIMI CVLTV ÆTATEM DEVENERANDI.

DIu multumque, quo obſervantiæ genere, tot a Munificentia Veſtra beneficiis ornatus, Vos afficerem, cogitanti hocce tandem ſuccurrit, facturum me ex omnium ſententia optime, ſi Diſputationem, de REPELLENTIVM VSV DAMNOSO *conſcriptam, Vobis dedicarem. Cum enim Salutis & Studiorum meorum Amplificatores huc usque exſtitiſtis perbenigni; Dum præſidiis hucusque Muſas*

 meas

[illegible]: In pietatem iſtam, quam Vobis debeo, turpiter peccarem, niſi aliquod teſtimonium obſervantiæ in Vos meæ extare vellem. Accipite ergo, Patroni benigniſſimi, accipite, inquam, hanc Dedicationem inſtar prædis cujusdam, donec ea, quæ Vobis debeo, fortaſſis largius compenſare poſſim. Quod reliquum eſt, Deum ter optimum maximum ſupplici voce rogo, ut diu Vos in Reipublicæ Arnſtadienſis commodum ſuperſtites eſſe jubeat. Ita ex intimo vovet pectore

NOMINIBVS VESTRIS INCLYTIS

Dabam
Jenæ, d. 22. April.
1716.

Cliens obſtrictiſſimus

IOH. HENR. GIESELER,
Med. Stud.

PRÆLOQVIVM.

EA merito in Diſciplinarum Practicarum Effectivarumque tractatione procedi ſolet Methodo, ut non ea ſolum, quæ ad finem earum obtinendum faciunt, afferantur, ſed ea quoque, quæ damnum inferunt, adeoque obſtaculo ſunt, quo minus finis præfixus attingi queat.

Sic Reverendi Theologi non de fide ſolum, unico poſt lapſum ad ſalutem æternam perveniendi medio, ſollicite præcipiunt, ſed incredulitatis etiam naturam exponunt.

Sic Jureconſulti quoque in ſtratagematibus detegendis, quibus rabulæ nonnunquam cauſas juſtas pervertere ſatagunt, occupantur.

Politici, præter media rebuspublicis de felicitate proſpiciendi, rimantur quoque cauſas everſionis & mutationis rerumpublicarum.

Logici non contenti ſunt, ſyllogiſmorum demonſtrativorum rationem docuiſſe, ſed adjungunt inſuper doctrinam de fallaciis, ſeu ſyllogiſmis, quos vocant, ſophiſticis, & ſic porro per omnes Diſciplinas Practicas Effectivasque.

 Unde

Unde nec Medicis vitio verti poterit, quando, communi Methodo inſiſtentes, ad Remedia Noxia quoque digrediuntur, ac ſanitati, vel reſtituendæ, vel conſervandæ, e diametro repugnantia, qualia ſunt Venena &c. Nec falluntur, quando in eorum claſſem referunt *Repellentia*, quippe tantum abeſt, ut illa morbis præſentibus abigendis, aut imminentibus arcendis, cum optato eventu opponi poſſint, ut potius eorum uſus plerumque pernicioſus evadat. Atque hoc præſenti hac diſſertatiuncula pluribus demonſtratum ibimus. Faxit Deus, ut fiat feliciter.

§. I.

REpellentium nomen tam clarum ac perſpicuum eſt, ut vix opus ſit, hujus vocis præmittere expoſitionem. Nam *repello* componitur ex particula *re*, (quæ Latinis variam habet ſignificationem. Notat enim vel iterationem, & ſic quaſi reciprocationem, qualis ſignificatio & hic applicanda. Interdum ſignificationes verborum non mutat, interdum perfectionem denotat, quæ variæ ſignificationes in Lexicis reperiuntur) & ex verbo *pello*, hinc idem eſt, ac reprimo, repercutio, inde repellentia, reprimentia, Græcè ἀποκρουστικὰ, ſic DIOSCORIDES *lib. I. cap. 167. dicit:* ἀποκρουστικὰ καταπλάσματα, i. e. cataplasmata ad corporum vitia repercutienda, item παλινδρομικὰ ab effectu, quem præſtant; Germanicè zurückteibende remedia vocantur.

§. II. Cum enim Phyſicorum & Medicorum verum Objectum ſit non *Spiritus*, tanquam ſubſtantia immaterialis, cujus eſſentia & proprietates erudițiſſimis viris minus innotuerunt, *ſed corpus*, vel potius *materia* & ejus *motus*; ideò à mo-

tu humorum in corpore humano exiſtentium diverſo, qui à Medicamentis efficitur, ipſis remediis varia nomina impoſita ſunt.

§. III. Alia enim ſalutantur *diſcutientia*, vel *reſolventia*, quæ liquida ſtagnantia, coagulata, extravaſata, non circulantia, in majora corpora concreta, ita attenuant, ut propter ſuam ratione diametrorum recuperatam ſubtilitatem & exiguitatem iterum poros vaſorum ſanguiferorum conicorum exiguos intrare & cum toto ſanguine in circulum abire valeant.

§. IV. Dantur & *attrahentia* (minus tamen congruè ita dicta, quoniam attractio, propriè loquendo, inter non entia refertur, & ideò ex ſcholis Phyſicorum & Medicorum jam dudum relegata fuit) quæ humores, aliaque fluida, provocant, invitant, & quaſi ad partes exteriores alliciunt, quaʹ lia proficua reperta ſunt in Paralyſi & Ariduris artuum, ad Spiritus, per obſtructionis nervos infeſtantis ſolutionem, iterum commovendos, ſanguinisque in vaſis motum retardatum accelerandum, ut ita ſenſus, quem præſtant nervi ſubtiliores, motus, quem præſtant nervi duriores, ac nutritio, quæ per vaſa ſanguifera abſolvitur, reſtaurentur.

§. V. Comparet etiam in catalogo remediorum, medicamentorum *revellentium* titulus, quæ motum humorum è loco minus tuto, magis ſenſili, vel ratione ſui officii magis excellenti & principali, deducunt ad locum longe commodiorem ſecurioremque, vel etiam a centro ad circumferentiam corporis. V. g. talia ſunt *Bezoardica*, omnium morborum tutiſſima remedia, *quæ nunquam calefaciunt*, ſed tantum motum ſanguinis æqualem vel conſervant, vel reſtituunt, materiam malignam à centro ad peripheriam corporis ſucceſſive pellunt, ibique per poros exſpirare faciunt, imò

orga-

organa motuum automaticorum à deſtructione præſervant, ne illa in motu ſubſiſtant. Sic revulſio ipſa cruenta inſtituitur variis in morbis periculoſiſſimis, imprimis in Inflammationibus & Hæmorrhagiis, aliisque pluribus affectibus, cum ſucceſſu, de quibus tamen in præſenti nihil dicendum, quoniam fructus hujus revulſionis uberrimè commemorantur in *Celeberrimi* BOHNII *Diſſertatione de Revulſione Cruenta.*

§. VI. Ad revellentia pertinent & *fonticuli* in morbis oculorum, Phthiſi, ne nempe materia corroſiva pulmones inficiat, item in ulceribus pedum chronicis, in peſte ipſa, curandi & præſervandi fine, ad principium malignum peſtiferum corroſivum ſenſim ſenſimque ad latera provocandum & educendum, præſtantiſſimi.

§. VII. Revellentia egregia, maximorum morborum remedia præſentiſſima, ſunt *veſicatoria*, applicata vel in nucha, vel in brachiis, ad derivandum & revellendum motum catarrhorum, vel ſeri acrioris, quorum uſus commendatiſſimus eſt in ophthalmiis, ſuffuſione incipiente, tinnitu aurium, odontalgia, angina ipſa, univerſaliter vero in morbis malignis omnibus, mirandos effectos præſtare ſolent, colligunt enim non tantum & evacuant ipſum principium malignum, ſed, nervoſas partes irritando, ſpiritibus alium motum imprimunt, hinc præſervant à phrenitide, convulſionibus aliisque lethalibus harum febrium ſymptomatibus.

§. IIX. Ex his jam dictis patet, quantæ ſit neceſſitatis in Phyſicis & Medicis doctrina de motu, ad rationalem operandi remediorum methodum enucleandam. Denique à motu, quem præſtant, remedia etiam repellentia noſtra nomen ſuum acceperunt.

§. IX. REPELLENTIA *vero ſunt remedia alterantia eaque topica, quæ materiam morbificam ex loco illo, quem occupant, vi*

quæ-

quadam pellunt ad alium, vel, quod clarius eſt, pellunt materiam à partibus exterioribus verſus interiora.

§. X. Remedia voco *alterantia*, quoniam verſantur circa humorum craſin & hinc dependentem motum. Nam quoniam elementa, fluida liquida, corpus noſtrum componentia, non homogeneæ ſunt naturæ, ſed differunt ratione fluiditatis & ſpiſſitudinis, ratione ponderis & gravitatis, ratione magnitudinis & figuræ, imo etiam ratione eſſentiæ, dum conſtant aqueis, oleoſis vel ſulphureis, ſalinis, terreis, & aëreo-ſpirituoſis, ideo per ſe clarum eſt, pro diverſitate horum mixtionis principiorum, diverſas ſubnaſci liquidorum intemperies, quæ vitioſum, inordinatum & per conſequens morboſum humorum motum non poſſunt non præſtare.

§. XI. Remedia ſunt *topica*, hoc eſt, externa, morbis externis propria. Nam interna repellentia non dantur niſi ἀκυρῶς & improprie talia, ad quem titulum pertinent *purgantia*, adhibita in variolis jam apparentibus, ita enim brevi tempore maculæ extingvuntur cum ſumma virium imminutione, cordisque anxietate, diarrhoea, aliisque ſymptomatibus funeſtis, qualia exempla proſtant in DIEMERBROECKS *Hiſt. Variolarum & Morbillorum.* Motus enim naturæ ita plane invertitur, quæ omnem nervum intendit ad expellendam materiam malignam à centro maſſæ ſanguineæ ad latera corporis, per purgantia vero revocatur malignitas ad interiora, & hæc eſt ratio, quare natura communiſſime præcludere ſoleat alvum, ut humidi ſufficiens quantitas adſit, ad præſtandam materiæ malignæ ſalinæ corroſivæ ſolutionem & poſtea ſubſequentem ſuppurationem. In hunc cenſum inſimul venit potus frigidus, ſanguinem mirum quantum in partibus interioribus coagulans, febrim itaque, anginam,

phthiſin, imo mortem ipſam accerſens, hinc jecur putridum ab hauſtu frigido annotavit BONNETTVS in *Sepulchreto Anatomico*, Lib. III, Sect. 2. Hiſtorias Apoplecticorum à potu frigido reliquit SCHENCKIVS *in Obſervationibus Medic. p. 324.* HAGEDORNIVS *Cent. III, Hiſt. 79.* De potu frigido æſtuante corpore affatim hauſto plures extinctos commemoravit MARCELLVS DONATVS *in Hiſt. Mirabil. Lib. IV, c. 6.* & CASPARVS *de* HEREDIA *in Tractatu de Potulentorum Varietatibus, cap. IV.* inquit: vidi familias, quæ mane antiquo ſplendore illuxerunt, veſperi triſti orbitate defleviſſe potu ſuaviſſimam, ſed eventu miſeram, inopinatam mortem illorum, qui ſplendoris vanitatem in potulentorum ſumma frigiditate poſuerunt.

§. XII. Sed redeo ad repellentia noſtra κατ' ἐξοχὴν talia, eorumque modum agendi ita expono. *Agunt* nempe 1.) *conſtringendo poros, ductus, tubulos atque meatus, vel cutis, vel vaſorum ſanguiferorum, vel nervorum, vel fibrarum motricium.* 2.) *Agunt coagulando fluida in tubulis exiſtentia.* Ex priori ratione referuntur ſuo modo ad *refrigerantia*, quæ tonum fibrarum motricium deficientem reſtituunt, ut, dum ſe conſtringunt tubuli, materia in eorum cavitatibus præternaturaliter contenta iterum exprimatur, & ideo etiam vera *adſtringentia* ſunt. Aſt cum refrigerantia reſolvant humores, repellentia vero illos coagulent; ideo omnibus patet, hæcce remedia toto coelo differre, id quod plures Medici neglexerunt, & in hunc usque diem negligunt.

§. XIII. Ad repellentia verò pertinent ea, quæ *actu* ſunt *frigida*, ut aër, aqua, terra recens effoſſa, aliaque corpora. Notum eſt ex Phyſica, *calorem expandere omnia corpora, frigus vero conſtringere & coagulare*, id quod multiplici experimento comprobatur. MARIOTTVS hoc monſtrat

in

in Parallelepipedo ferreo, quod à calore dilatatur, à frigore verò coarctatur, vel ad anguſtius ſpacium redigitur. Si enim hoc obſervamus in tantæ ſoliditatis corporibus, quid quæſo cogitandum de frigidorum effectu in corpore noſtro?

§. XIV. *Frigida itaque ſpiritus noſtros animales concentrant* haud aliter ac ſpiritum vini in Thermometro Florentino. Nam, dum ſentiunt hoſtilem frigoris preſſionem ab aëre, æthereque condenſato, fugiunt ad interiora, quaſi per ἀντιπερίστασιν Veterum. Et quid inde aliud ſequitur, quam Stupor & Paralyſis, dum nempe artus derelinquunt? Aucto vero frigoris gradu ipſi Spiritus in corde, & cerebro, plane extinguuntur. Hinc Syncope & Apoplexia. Obſervamus enim in mortuis e frigore, prius ſomnolentiam, & in extremis ſtuporem, ac quando calore non foventur, tunc mors ſequitur. Hiſtorias Apoplecticorum, hyberno tempore correptorum, legimus in GALENO *Lib. de Morborum Differentiis*, c. 5. & in FRANCISCI BATLE *Tract. de Apoplexia*, ac alibi. Sic facile nobis concipere poſſumus modum, quo tremor artuum à frigore excitatur, nempe natura ſollicita de conſervatione totius, ſpiritus amandare vult ad partes perpetuo motu, aſt non ſufficiunt, ſed dum fluctuant & refluctuant ſine conſtantia, partes inſimul perpetuo tremore convelluntur haud aliter ac in vetulis capitis tremore laborantibus. Quemadmodum itaque tremor parva convulſio eſt, ita ipſam Epilepſiam à frigore induci, jam dudum annotavit HIPPOCRATES *Lib. V. Aphoriſmorum 17.* & BENIVENIVS *de Abditis Morborum Cauſis c. 46. ac Illuſtris noſter WEDELIVS in Ephemeridibus Germanorum, Anno 2. Obſ. 160.*

§. XV. *Frigus*, uti ex jam dictis innotuit, *coagulat ſanguinem univerſum in ſyncope, unde ejusmodi coagulationem præ-*

ſtat & particulariter, hoc eſt, in certis tantummodo organis, hinc dolores capitis à coagulo ſanguinis ſtagnantis in cerebro atque meningibus producuntur. In vulgus notum quoque eſt, anginam, raucedinem, coryzam, tumorem uvulæ, tonſillarum, glandularumque ſublingualium, eryſipelas capitis, ſimilesque affectus catarrhales à frigore produci. Sic tempore hyemali & verno Pleuritides, inflammationes pulmonum toto die contingere videmus ab injuria aeris pluvioſi, nebuloſi, frigidi, dolores item articulorum, febres intermittentes hiſce temporibus ſolennes ſunt, unicè ab aere frigido dependentes, & Medici ad febrim intermittentem recidivam præcavendam hominibus credulis imaginantur, **ſie ſollen nicht über das Waſſer gehen/auch nicht über todte Leute/** ex nulla alia ratione, quam ut domi manentes ſeſe minus exponant injuriis aeris frigidioris, alias enim facile ſequitur horror & convulſio panniculi carnoſi, hinc febrilis paroxyſmus ſtatim iterum præſto eſt.

§. XVI. Commendant quidem Medici ad vaſa ſanguifera aperta in hæmorrhagiis conſtringenda, ſanguinemque coagulandum, aquam frigidam. Aſt hocce remedium providè applicandum, ſimiliter terra recens effoſſa in puncturis apum. Sic in ſcholis digladiatorum receptum eſt, quod oculis contuſis ſtatim applicent globulum gladii frigidum (**den Rappir-Knopf**) ita enim contuſione dilatatæ & expanſæ fibræ à frigore conſtringuntur, & ſic prohibetur, ne ſanguis in vaſa illa dilatata irruere, ibique ſuggillationem & inflammationem producere poſſit. Aſt hoc in inſtanti fieri debet, aliàs nocivum evadit remedium.

§. XVII. *Frigus itaque conſtringit inſimul tubulos partium ſolidarum, ſicuti jam diximus.* Hoc comprobant ubertime retropulſi morbi maligni lethali eventu, quales

ſunt

ſunt petechiæ, purpura, variolæ, morbilli, de quibus notatu digniſſima reperitur obſervatio in HAGEDORNI *Obſerv. Cent. 1. Hiſt. 77.* Cum nempe in pago quodam morbilli Epidemice graſſerentur, infantes ætate minores, & ad deambulandum impotentes maximam partem evaſiſſe, ſed ex illis, qui maculis nondum evaneſcentibus inclementiæ cœli, quæ iſto tempore dominabatur, ſua expoſuerunt corpora, capite pariter ac pedibus denudatis, ut ſolet plebs ruſtica, incedentes, complures occubuiſſe, poſtquam verò reliqui ab aeris inclementia cuſtodirentur, convaluiſſe non difficulter. Lactis coagula a denudatione mammarum, hactenus ſolenni, fœminis quam pluribus contigiſſe, omnibus notum eſt.

§. XIIX. Quod de aere dictum eſt, id valet etiam de aqua frigida. Sic crebior aquæ frigidæ applicatio viſus hebetudinem produxiſſe, notat FABRICIVS HILDANVS, paralyſin palpebrarum ſuperiorum productam abluitione oculorum, aqua frigida factam, conſignavit SCHENKIVS *lib. 1. Obſervat. p. 364.* Ab aquis frigidis nivalibus in locis montoſis Tyroliæ, Hungariæ, Sileſiæ, ſtrumæ producuntur quam frequentiſſime, unice à conſtrictione vaſorum, humorumque coagulatione dependentes. Notiſſima eſt febris Alexandri M. ab aqua frigida inducta. Cum enim hic Monarcha pulvere atque ſudore tectum ſuum corpus balneo abluere vellet, in febrim incidebat, ex qua à fideliſſimo ſuo Archiatro Philippo per hauſtum Bezoardicum eripiebatur, referente Curtio. Similis hiſtoria legitur in FORESTI *obſervationibus, Lib. VI. Obſ. 39.* de infante recens nato, & quidem eo tempore, cum febres peſtilentiales graſſarentur, cujus corpus maculis rubicundis tectum erat: tonſor imperitus in conſilium vocatus, corpus hujus infantis aqua plantaginis abluebat, ſic maculæ intro repercuſſæ evaneſcebant, graviſſima

ſymptomata ſuperveniebant, & mors eadem nocte ſequebatur.

§. XIX. Ad repellentia jure meritoque pertinent primo *Epithemata*. Hic Jenæ ſolenne eſt remedium, non à Medicis, ſed à Diabolo ipſo inventum, ad homines aperte interficiendos, quod applicant in febribus malignis, Petechiis, cum doloribus capitis, & æſtu ſummo, conjunctis, lutum cum aceto mixtum, (remedium ex officina ſtercoraria deſumptum) & quidem in nucha, circa principium ſpinalis Medullæ. Hinc cum homines ita interficiunt, feliciſſime dolorem capitis & æſtum extinguunt, coagulando nempe ſanguinem in arteriis carotidibus & vertebralibus, imò ſuffocando Spiritus in nervis ex Spinali medulla exeuntibus. Similis egregius effectus expectandus eſt a gramine recenti contuſo, foliis herbarum, aliisque plantis ad pedes applicatis. Incidit in memoriam hiſtoria à Domino Præſide relata de viro illuſtri, Conſiliario œdemate pedum cum hydrope laborante, cum Medicus in conſilium vocatus epithema ex aqua calcis vivæ imponebat, paucis poſt horis hic ægrotus catarrho ſuffocativo expirabat.

§. XX. Ad repellentia ſecundo referuntur *Linimenta*, tam mucilaginoſa, quam aquoſa, materiam morbificam ad interiora repellentia. Novimus enim perſonam Baccho & Veneri deditam, cujus facies tota ulceroſa, & variis furunculoſis diſtincta, guttaque roſacea contaminata erat. Hic deformitatem iſtam extincturus, faciemque ſuam lævigaturus, applicabat, omiſſis internis, linimentum quoddam ex aqua plantaginis, ſigilli Salomonis, florum fabarum, cum Saccharo Saturni, vitriolo albo, aliisque. Quid fit? Ulcera ita mundificata feliciter evaneſcebant, aſt brevi tempore magna reſpirandi difficultate hæc perſona laborare incipiebat, quam febris haud le-

vis

vis comitabatur, quod utrumque malum à retropulſione hujus materia malignæ, corroſivæ, ſcorbuticæ, dependebat. Medicus vocatus impendebat Bezoardica, ſic vari denuo apparebant, & reſpiratio libera reſtituebatur.

§. XXI. Occaſione linimentorum repellentium non poſſumus omittere ſtratagema illud, quo Medicus quidam Aulicus eruditus, perverſus tamen Politicus, lucro nimium inhians, ſæpius utebatur. Ille enim, quando libidinoſi, Gonorrhœa affecti, ab illo conſilium petebant, promtus erat atque paratus ad adſtringendum fluxum, & repellendam materiam ſanioſam malignam ex ulceribus adhuc recentibus, ſuppreſſa ſic Gonorrhœa, poſt elapſas aliquot hebdomadas, non poterat non vel in bubones, vel in teſticulum Venereum, hic morbus degenerare, ut hac ratione coacti ægroti denuo in eo auxilium quærerent; diſcutiebat iterum hoſce tumores, & ſic retropulſa materia maligna ſeſe diffundebat per integram maſſam ſanguineam, & in Variolam magnam deſinebat. Hac de cauſa Medicus iterum conſultus demum radicitus malum evellere aggrediebatur, adeoque trino quæſtu marſupium ſuum implere ſuſtinebat.

§. XXII. *Eryſipelas*, tanquam morbus communiſſimus, hic ſilentio præteriri non debet, nam proh dolor utplurimum improvide & inepte per repellentia tractatur, unde ſequuntur plerumque effectus ſatis deplorandi. Refert SALMVTHVS *cent. II. Obſ. Medic. 43.* de viro nobili, ſæpe roſa in facie tentato, qui cum iter, ea penitus reſoluta, faceret, aere frigidiori vertiginem & linguæ paralyſin paſſus eſt. Alium in Lethalem catalepſin incidiſſe vitio hocce male curato, annotavit GREMBS *in Arbitrario Interitu & Ruina Hominis, p. 260.* HAGEDORNIVS *Cent. I. Hiſt. 30.* narrat, fœminam applicata aqua frigida horrendum delirium & mortem miſerrimam

rimam ſibi conciliaviſſe. D. WINCKLERUS *Anno 6. Eph. German. Obſ. 91.* exemplum notavit civis cujusdam Bregenſis, laborantis Eryſipelate circa dextræ carpum, qui, poſt impoſita repellentia, in delirium incidit, ad mortem usque perdurans, qua de cauſa GABELCHOVERUS *Cent. III. Curat. 14. Annotat. Nec alia ratione*, inquit, *pereunt ægrotantes, quam in partes internas principales recuſſu, velut ſi ex Eryſipelate in facie oriatur phrenitis, aut angina, quod plerumque fit à prava curatione, medicamentis nimium repellentibus adhibitis, quin & ab humido, præſertim hyemis frigore, quod conſtipando facit recurrere roſam.*

§. XXIII. Eryſipelatis itaque naturam ſi inveſtigamus, videmus eſſe nihil aliud quam criſin naturæ. Natura enim, ſive principium movens vitale, dum curam gerit corporis, cuncta, quæ ad vitam & ſanitatem conſervandam faciunt, ſtudioſe obſervat, & removet omni modo poſſibili id, quod ullo modo lædat, expellit ergo ſemina morborum, vel intus nata, vel ab extra, per contagium, illata, ut à moleſtia, quam afferre ſolent, corpus liberetur, hinc etiam in Eryſipelate ſegregat principium illud malignum deſtructivum, in corpore contentum, & quidem triplici modo: 1.) *placido naturæ motu*, ſine ulla fere alteratione, & ſine febri, tumor nempe conſurgit ſine dolore & moleſtia, & ita quam optime procedit. 2.) *Cum febri*, ubi plus vice ſimplici annotantur primis diebus ſigna febris admodum malignæ, aſt eo momento, quo tumor apparet, omnia miteſcunt, inde vulgo dicitur, wenns ſchwillt/ wirds gut/ quod & in aliis fluxionibus catarrhalibus ita ſe habere, omnes ferè plebeji probe norunt, v. g. in Odontalgia catarrhali, nam materia maligna corroſiva, circa centra nervorum latitans, ejicitur ad latera cutis cum levamine. 3.) *Roſa, vel Eryſipelas, per criſin febrium*

ma-

malignarum. Ita enim evidentiſſime apparet, malignum eſſe principium roſam producens, nam ipſæ febres malignæ ita deſinunt critice in ejusmodi tumorem Eryſipelatis.

§. XXIV. Ex jam dictis itaque & demonſtratis manifeſtum eſt, *quod repellentia omnia, in Eryſipelate adhibita, ſint damnanda.* Quæras fortasſis, quænam illa ſint? Reſpondemus omnia fere hactenus uſitata remedia, paucis tantummodo exceptis, nempe *ſuffimentis* ex Gummi animæ, tacamahaca, maſtiche, olibano, ſuccino, thure, cortice thymiamidis, item *pulveribus ad eryſipelas*, ex farina fabarum, lupinorum, orabi, amylo, ſulphure lycopodii, pulvere florum ſambuci, ceruſſa, minio, lythargyrio, pompholige, myrrha, croco. Hæc enim tutisſima omnium ſunt; nam non adſtringunt, nec ſic repellunt, neque materiam ſtagnantem coagulant, nec ſic ad ſuppurationem, vel ſphacelum, huncce tumorem diſponunt, ſed tantummodo id faciunt, ut materia maligna lenisſime exſpirare posſit; reliqua vero omnia, omni modo ſunt vitanda, id quod deinceps videbimus. Prius vero locum ex operibus D. CHRISTIAN. IOH. LANGII *Tom. III. p. 86.* adduxiſſe non incongruum judicamus. Commendat hic inter antodontalgica remedia ipſa *repellentia*, inquiens: *Novi equidem, a recentioribus quibusdam in totum negari hæc remedia, quoniam cum circulari ſanguinis motu non bene conveniat eorum effectus*, id quod revera ita ſeſe habere, jam ex adductis, & poſtea adducendis, ſatis luculenter patebit.

§. XXV. Quæras itaque porro, an in Eryſipelate non ſint concedenda linimenta ſpirituoſa, v. g. ſpiritus vini camphoratus, myrrhatus, crocatus, ſpiritus matricalis, aqua Anhaltina, Reginæ Hungariæ, Apoplectica, ſimilesque aquæ ſpirituoſæ, tanquam notisſima, & ubique optima reſolventia & diſcutientia remedia? Reſpondemus, quod non. Novimus equidem, illa eſſe admodum proficua in inflammationibus, & quamvis E-

ryſipelas ſit inflammatio, tamen hic talia non permittenda, diſtinguendæ enim ſunt probe inflammationes, in aliis quippe eſt materia remeabilis, in aliis verò non. In aliis inflammationibus materia retropellenda maſſæ ſanguineæ minus homogenea exiſtit, ſed heterogenea, maligna, & ſic ſanguinis mixtionem turbans & deſtruens. Cum itaque tale quid in Eryſipelate deprehendimus, ideò hi Spiritus, tanquam fortius reſolventes, non ſunt impendendi. Ratio hæc eſt, motus naturæ invertitur, & ſegregata materia maligna retro pellitur. Dum ſpiritus applico, fibras motrices virtute adſtrictoria roboro, earumque tonum adaugeo, hinc materia, inibi contenta, repellitur ad maſſam ſanguineam motu naturæ plane contrario ibique febrem malignam, convulſiones, deliria, aliaque horrenda ſymptomata, imo mortem plane ipſam efficit. Quid ſentiendum ſit de cortice mediana ſambuci, de mucilaginoſis, roob ſambuci, tanquam humidis, aqueis, aliisque ſimilibus, in Eryſipelate alias adhiberi ſolitis, ex ſuperioribus facile colligitur, & annon pertineant ad GEHEMÆ grauſame Mediciniſche Mordmittel judicent alii.

§. XXVI. Simile judicium ferendum de *Unguentis, linimentis oleoſis, Emplaſtris, ſive Saturninis, ſive miraculoſis*, aliisque remediis, quæ ſeſquipedalibus titulis ſuperbiunt. Hæc enim vel repellunt, dum materiam morbificam juſto citius diſſolvunt, vel, dum poros & fibras laxant, ac oleoſitate ſua emolliunt, faciunt, ut materiæ morbificæ amplius ſpatium concedatur, quo citius & copioſioſius affluere valeat, &, dum poros obſtruunt & oblinunt, quid quæſo aliter expectandum, quam ſphacelus, vel nociva ſuppuratio? Non tantum in Medicinæ Dogmaticæ ſtatutis obvium, ſed & in vulgus notum eſt, daß wenn die Roſe aufbricht / es ſchlimme Schaden zu geben pfleget. Ex hac ratione, quoniam malignum principium, ſive Sal ſubtile volatile, acidum, corroſivum deſtructivum

ctivum, dum circa latera hujus tumoris latitat, intra ſuppurandum omnia confinia tumoris inficit, & poſtea conſolidationem mirum quantum retardat.

§. XXVII. De uſu Emplaſtrorum non poſſumus prætermittere à nobis obſervatam hiſtoriam viri cujusdam Reverendi, qui Roſa in facie moleſtabatur, hic, poſt tumoris ferè plenariam reſolutionem, Emplaſtrum imponit camphoratum, & die Sabbathi ſuggeſtum conſcendit, die Mercurii verò mortuus in lecto repertus eſt, ſine dubio à retropulſione mali, ab emplaſtro facta.

§. XXIIX. Ex hoc caſu, & aliis allegatis pluribus, fluit monitum hocce practicum, *quod omnes tumores, imprimis cum inflammatione conjuncti, per externa provide & circumſpecte ſint tractandi, & ſemper cogitandum, an aliquid adſit de maligno principio, quod ſuſpicandum de illis imprimis, qui à principio interno geniti ſunt.* Nam quando materia à Medico retropellitur, reverà neque conſcientioſe, neque dogmaticè proceditur. De Eryſipelate hoc certum eſt. Aſt nec deſunt aliæ obſervationes de Morbis aliis, per Repellentia tractatis, damnum inferentibus, v. g. in HAGEDORNII *Obſervationibus Cent. I. Hiſt. 77. legitur* de inflammatione Mammarum, quæ dum aquis refrigerantibus (vel potius repellentibus) tractabatur, miſera hac foemina incidebat in tantum colli & faucium ſtuporem, ut ne guttulam quidem, ſeu Medicamentorum, ſeu alimentorum, admittere poſſet, donec tandem inter perpetuas lipothymias vitam cum morte commutabat. Porro novimus caſum viri cujusdam Conſultiſſimi, & de republica Lipſienſi bene meriti, qui podagra excruciabatur. Charletaneus quidam, ut alter Achilles, dolores hoſce extinguere & ſolvere promittebat, & imponebat topicum, fortaſſis paregoricum, aſt retropellebat acido- tartaream materiam podagræ verſus inteſtina, hinc acerbiſſima & conſtantiſſi-

ma inſequebatur colica. Medici vocati uno ore affirmabant, es wäre ihm das podagra in den Leib und Gedärme getrieben. Hæc ratio cum nonnullis abſona videretur, quoniam in inteſtinis neque articulatio, neque ſynovia adeſſet, anſam dedit pluribus diſſertationibus & altercationibus. Aſt hancce Diſputationem ille Vir morte ſua decidebat, & priorem aſſertionem confirmabat.

§ XXIX. Ulcera Chronica, ſi conſolidantur per externa tantum, omiſſis evacuantibus, ſanguinemque depurantibus internis, per repellentia tractantur, & in longe majus periculum homines conjiciunt. Hinc vulgo dicitur, der alte Schaden / der Todten-Bruch iſt ihm zugangen / daran iſt er geſtorben/ id quod revera ita ſeſe habet. Nam ulcus ipſum conſolidatum cauſa mortis exiſtit. Quemadmodum enim fonticuli, ſegregando ex corpore omne acre deſtructivum principium, ſanitati conducunt, ita & ejusmodi ulcus, ſimile quid præſtando, vitam quidem moleſtam, ſed reverà longam efficit. Hinc felices & illi deprædicandi, qui tædioſo illo affectu, fiſtula ani excruciantur, per quam omnes humores nocivi, tanquam per fonticulum aliquem ejiciuntur. Memorabilis reperitur hiſtoria in DOMINI à Güldencklee *Libri I, de affectibus capitis, cap. 28.* de viro quodam nobili. Cum enim hic intra paucos dies ab ulcere quodam chronico, conſilio vetulæ, liberaretur, paulo poſt incidit in Cephalalgiam vehementem, cum ſubſequente occoecatione, poſtea inopinate exſpuebat, & per tuſſim rejiciebat materiam purulentam, ac mane ſemper in ore percipiebat foetorem talem, qualem olim ſentiebat ex ulcere pedum, en igitur egregium topicorum repellentium uſum & fructum exinde perceptum, & percipiendum.

§ XXX. Viæ, per quas repulſio materiæ fit, ſunt vaſa non arterioſa, ſed venoſa, lymphatica, & nervi. Hæc enim

enim ab exterioribus ducunt fluida verſus interiora. De venis tam ſanguineis, quam lymphaticis, nullum eſt dubium, quin paſſint ejusmodi materiam in ſe recipere, & verſus cor reducere, nec de nervis dubitare licet. Certum enim eſt, quod eorum uſus non tantummodo conſiſtat in ſpirituum ad partes ablegatione, ſed etiam ad cerebrum delatione, quam theſin, hactenus inter dubias relatam, uberrime oſtendere poſſemus, ſi ratio inſtituti, & temporis anguſtia, id permittere vellet. Hinc materia ipſa maligna in retropulſione ſeſe miſcet maſſæ ſanguineæ & ſpirituum, ac vel plane ſuffocando ſpiritus apoplexiam accellerat, vel nervos deſtruendo coecitatem, aphoniam, ac paralyſin infert. Cum maſſa ſanguinea verò, lege circulationis ſanguinis, diffunditur per univerſum corporis laticem, & imprimis illa organa infeſtat, quorum ſubſtantia admodum tenera, & quorum vaſa ſubtiliora, & quaſi muſcoſa, exiſtunt, qualia deprehendimus imprimis in pulmonibus, & Cerebro. Nam omnis materia maligna retropulſa vel cerebrum lædit, vel pulmones, hinc vel dolores capitis intolerabiles, phrenitidem, & convulſiones, præſtat, vel occupat pulmones, ibique difficilem reddit reſpirationem, ex nulla alia ratione, quam ex vaſorum ſubtilitate, quæ à principio illo ſalino inæquali vel punguntur, irritantur, & ſic convelluntur, vel plane obſtruuntur, corroduntur & deſtruuntur. Materia enim morborum retropulſorum interdum non mutatur, ſed eadem mnaet, uti hoc obſervamus in hiſtoriis illis, priori theſi allegatis, interdum vero mutatur, magis evolvitur, & in longe deterius principium abit, quod ex morbis ſubſequentibus longe gravioribus dignoſcendum.

§. XXXI. Effectum repellentium annotamus ex mali remiſſione in partibus externis, & ex morbo ſuperveniente in partibus internis, hinc & prognoſis facile formanda, quam

HIPPOCRATES *de Eryſipelate ſuppeditat Libr. VI, aphoriſm. 25. Eryſipelas*, inquit, *foris intro converti malum: intus verò foras exiſtere bonum.* Id quod ad alios morbos, per repellentia tractatos, applicandum, ſemper bonum ſignum eſt, quando corporis malum à nobilioribus & interioribus partibus, ad ignobiliores & exteriores vertitur, ita enim ſi non ſanitas, tamen vita conſervatur.

§. XXXII. Officii noſtri ratio expoſcit, in fine ſubnectere brevem methodum medendi vel curam ipſam, quomodo nempe à repellentibus, improvidè applicatis, enatum malum declinetur; Hoc præſtaturi ad tria attendere debemus: 1.) *Conſiderandus morbi retropulſi genius, ſive natura.* 2.) *Ipſum retropellens remedium.* Et 3.) *denique effectum exinde enatum.*

§. XXXIII. Quod morbum retropulſum attinet, notum eſt, morbos dividi in ſcholis Medicis in Chronicos & acutos, malignos & benignos. Chronici fere omnes agnoſcunt cauſam magis fixam, cujus minor motus & velocitas eſt. Acuti vero producuntur a materia magis mobili volatili & in motu velociori, hinc citius agunt, & retropulſi, in partibus interioribus ex inſtanti ſcenam ludere incipiunt. Ergo etiam illis reſiſtere debemus generoſis remediis expellentibus, ut vi ejiciatur hic hoſtis, denuo admiſſus. Conveniunt itaque apprime Bezoardica volatilia, media, & fixa, tonum & reſiſtentiam partium ſolidarum imprimis roborantia, ut motus æquilibrationis fluidorum & ſolidorum, inquo primario conſitit ſanitas & vita rité peragatur & conſervetur, & ut natura debilitata inſimul roboretur, vireſque augeantur, hiſce jungenda ſunt Analeptica.

§. XXXIV. Ad priorem claſſem pertinent ſpiritus Cornu Cervi, liquor Cornu Cervi ſuccinatus, ſal volatile oleoſum, ſpiritus Bezoardicus Buſſii, quæ, ut volatilia, elaſtica, & tonica, optima

ſunt expellentia. Media ſunt Tinctura Bezoardica D. WEDELII, Michaëlis, Eſſentia lignorum, Tinctura Coralliorum, Antimonii, Eſſentia ſuccini, Theriacalis, Balſamica D. SLEVOGTII, ſerpentariæ Virginianæ, compoſita D. PRÆSIDIS, ut Balſamica & antiputredinoſa. Fixis annumerantur lapidoſa, terrea, quæ motus humorum præcipitant, dum partes ſuas non ſphæricas, ſed inæquales, globulis ſanguinis interponunt, & ita eorum velocitatem diminunt, qualia ſunt lapides Bezoardici Orientales, Occidentalis, factitius de Goa, Pulvis Bezoardicus Anglicanus, Sennerti, Wedelii, Pannonicus ruber, lapides cancrorum, corallia rubra, & alba præparata, conchæ, mater perlarum, perlæ præparatæ, antimonium diaphoreticum, & ex hisce pulveribus, cum Theriaca caeleſti, & aqua Cordiali Herculis Saxoniæ frigida, prophylactica Sylvii, ſambuci, ceraſorum nigrorum, florum aurantiorum, tiliæ, cinnamomi bugloſſata, liliorum convallium, compoſitæ potiones. Hæc enim a centro maſſæ ſanguineæ expellunt omnem malignitatem ad latera corporis.

§. XXXV. Analeptica, quæ particulis ſuis ſubtilioribus ſpirituum defectum reſtituunt & vires augent, ſunt, Eſſentia Ambræ, ligni aloes, confectio alkermes, item Balſamus Vitæ D. PRÆSIDIS ſummum confortans, & ſimul egregium Bezoardicum, Balſamicum, ad guttas iij, vel viij, cum potu Theæ.

§. XXXVI. Retropellens remedium ipſum ſtatim auferendum, ne amplius agat, & ut pori ab illo obſtructi aperiantur, & aperti ſerventur.

§. XXXVII. Symptomata ex uſu repellentium enata imminuuntur quidem per ipſa Bezoardica, aſt conſultius eſt ſuperioribus miſcere nervina, antepileptica, pectoralia, aliaque, qualia ſunt. Eſſentia Caſtorei, Pulvis Epilepticus Marchionum, ſpecificum cephalicum Michaëlis, aliaque. Hiſce enim in morbis acutis malignis retropulſis levamen affertur certo certius, modo mor-

bus

bus ita ſit comparatus, ut de ſe de ſua moveri poſſit, & naturæ vires non ſuccubuerint. Hoſtem quoque in hiſce morbis retroverſum iterum revocant, rubefacientia & veſicatoria revellendi & evacuandi fine adhibita, & in morbis chronicis fonticuli.

§. XXXIIX. In morbis chronicis retropulſis præter jam dicta non incongrua exiſtunt alia evacuantia, qualia ſunt lenia laxantia & in Morbis Venereis ipſa Mercurialia & ſalivatio Mercurialis. Huc pertinent & Diuretica, per urinam evacuantia, qualia ſunt. Decocta ex radicibus, herbis, & lignis temperantibus compoſita, aliaque ſimilia, quæ Medico rationali & erudito ſatis ſuperque nota ſunt.

§. XXXIX. Nec minus prodeſt Diætam obſervare, & ordinem, in uſu ſex rerum nonnaturalium, legitima ratione tenere. Caveat itaque ſibi, morbi cujusdam retropulſionem a Medico vel imperito, vel inhoneſtum lucrum captante, vel etiam per accidens, paſſus, ab aere frigidiuſculo, quia hic humores coagulat, ſit potius iſte temperatus magis tamen ad calidum inclinans, ut hoc modo adjuta natura propellere valeat materiam malignam ad latera corporis, elaſticitate, quam calida præſtant. Cibus & potus ſit tenuis, ne ſalia ſeptica in corpore augeantur. Somnus promovendus naturali conveniens, nam ſomnus non tantum motum ſanguinis æquabilem reſtituit, humores noxios ſegregat, ſed & vires morbo retrogrado debilitatas reſtituit. Motus, ſi vires ſufficiunt, in ſubſidium vocetur, moderatus tamen, & in loco calido, nam inſenſibilem transſpirationem promovet, qua malum retroactum expellitur. Animi affectus, quoniam maſſam ſanguineam & ſpirituum aut nimium expandunt, uti ira, gaudium, vel nimium concentrant uti terror & triſtitia, cane pejus & angue vitandi, quemadmodum enim iſti motum ſanguinis turbant: ita omnem, atque adeo etiam morborum retro pulſorum, curationem ſufflaminant. Excretiones denique omnes libere ſervandæ ne malum retroactum ita radices agere queat.

S. D. G.